

[63. 1.]

VERSLAG DER COMMISSIE.

De Commissie, waaraan het onderzoek is opgedragen der geloofsbriefen van den heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, heeft mededeeling ontvangen van de stukken en de inlichtingen, welke de Kamer in hare vergadering van 16 September jl. besloot aan te vragen. Na onderzoek daarvan is het der Commissie voorgekomen, dat de zaak thans voldoende is toegelicht.

Wat de feiten betreft blijkt het volgende:

In 1878 werd te Harmelen op de lijst van de kiezers voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal als bedrag, waarvoor men moest zijn aangeslagen in de directe belastingen om kiezer te zijn, aangenomen f 28. In 1879 echter werd bij het dagelijksch bestuur, toen het de lijst ging opmaken, overwogen, dat Harmelen was overgebracht in een hoofdkiesdistrict, waarvan de census, met uitzondering van dien der gemeente Utrecht, bij de tabel vermeld in art. 1 der wet van 4 Julij 1850, regelende het kiesregt, is gesteld op f 24. Terwijl het bestuur daarbij uit het oog verloor art. 3 der wet van 28 Januarij 1878 (*Staatsblad* n°. 5), kwam het tot het besluit, dat de census thans op f 24 bepaald moest worden. Het dagelijksch bestuur heeft voorts geene twee afzonderlijke lijsten voor de Tweede Kamer en de Provinciale Staten, maar slechts één voor beiden gezamenlijk, opgemaakt. Die lijst voert het opschrift: »Lijst der kiezers van leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en Provinciale Staten in de gemeente Harmelen.»

Daaronder staat letterlijk: »De in den kiezer gevorderde aanslag in de directe belastingen bedraagt f 24.»

Dan volgen, met de overige bij art. 9 der wet gestelde vereischten, de namen van de kiezers.

Tien der aldus op de lijst gebragte personen waren, volgens de lijst zelve, in de gezamenlijke directe belastingen aangeslagen voor minder dan f 28. De lijst werd aldus vastgesteld den 14den Maart 1879, en de vaststelling op het stuk vermeld en ondertekend. Op denzelfden dag werd door burgemeester en wethouders bekend gemaakt, dat de lijst was aangeplakt en ter inzage gelegd. Er werd tevens afzonderlijk kennisgeving gedaan van de namen van hen, die bij de herziening waren geschrapt. In de lijst komt doorhaling en bijschrijving voor. Op den 4den April 1879 werd de lijst door *burgemeester en wethouders* nader vastgesteld en gesloten. Van een en ander werd melding gemaakt op het stuk, en deze namens het collegie ondertekend.

Burgemeester en wethouders vaardigden tevens eene bekendmaking uit, gedagteekend 3 April 1879, waarin zij bekend maakten, dat de lijsten finaal waren vastgesteld, de personen aanwijzende, die tot het kiezen van leden van de Provinciale Staten en Gemeenteraad bevoegd zijn, en dat deze lijsten zouden worden aangeplakt en van en met den 4den tot en met den 19den April op de secretarie voor een ieder ter inzage waren nedergelegd. Bij die kennisgeving werd geen gewag gemaakt van eene lijst van kiezers voor de Tweede Kamer.

Notulen van het door burgemeester en wethouders van Harmelen behandelde zijn van 1 April 1878 tot 27 Mei 1879 niet gehouden. Aan de Kamer is echter medegedeeld alles wat er betrekkelijk de zaak in het archief van Harmelen aanwezig is en alles wat de betrokken personen zich van het daarover verhandelde herinneren.

Bij de herstemming nu, die op 24 Junij 1879 in het hoofdkiesdistrict Utrecht heeft plaats gehad en waarbij de

heer DU TOUR de meeste stemmen heeft verkregen, stemd 8 te Harmelen 80 van de op boven omschreven wijze vastgestelde en gesloten lijst der kiezers gebragte personen. In die lijst waren tien personen opgenomen, die in de directe belastingen voor minder dan f 28 waren aangeslagen. Zeven van hen behoorden tot het zoo even genoemde getal van 80 en hebben dus medegestemd. Gelijk bekend is, werd de heer DU TOUR gekozen met eene meerderheid van slechts vijf stemmen.

Moet nu de heer DU TOUR al of niet worden toegelaten?

Bij de behandeling hiervan rijst eene andere vraag: Is de overgelegde te Harmelen in 1879 opgemaakte lijst eene kiezerslijst voor de Tweede Kamer in den zin der wet?

Voor de juiste beantwoording komt het niet noodig voor de Kamer te herinneren aan de artt. 76, 77 en 115, alinea 2, der Grondwet.

De Commissie maakt echter opmerkzaam, dat, volgens art. 99 der kieswet, »de leden der Tweede Kamer worden gekozen door hen, die op de in art. 6 der wet bedoelde lijst van kiezers voor deze Kamer zijn gebragt.»

Art. 47 derzelfde wet bepaalt, dat tot de stembus niemand wordt toegelaten dan die volgens de in art. 44 bedoelde lijst, d. i. de ter tafel liggende laatstgesloten kiezerslijst, die bij de stemming in aanmerking komt, bevoegd is tot de keuze mede te werken.

Derhalve wijst, volgens de kieswet, de lijst, en niets anders dan de lijst, de bevoegden aan »om tot de keuze mede te werken».

De wetgever, die zulke ver strekkende gevolgen aan de vastgestelde en gesloten kiezerslijst verbond, heeft ter beoordeeling en ter verzekering van de deugdelijkheid dier lijst in de artt. 12 en volgende der kieswet de noodige waarborgen gegeven. Aan den gemeenteraad en in het hoogste ressort aan de regterlijke magt, aan wie, volgens art. 148 der Grondwet, de beslissing over burgerschapsregten behoort, is de beoordeeling over eventuele bezwaren opgedragen.

De eenmaal vastgestelde en gesloten kiezerslijst, en deze alléén, bepaalt echter de bevoegdheid tot kiezen, en geene wijziging in die lijst is na de jaarlijksche sluiting mogelijk, dan ten gevolge eener regterlijke uitspraak. De Kamer moet derhalve, hoe breed zij ook de bepaling van art. 93 der Grondwet opvat en wat zij ook oordeelt over de beschikkingen in kiezerslijsten vervat, alle personen en geene anderen, dan die daarop als kiezers zijn gebragt, als bevoegde kiezers aannemen. Zij zou handelen in strijd met de wet, wanneer zij toelating van een lid weigerde, omdat tot zijne verkiezing een beslissend getal van personen heeft medegewerkt, die, op eene kiezerslijst gebragt, door haar worden geoordeeld daarop ten onrechte voor te komen.

Maar bij zulk een kracht en zulk gewigtig gevolg van eene kiezerslijst behoort aandachtig te worden nagegaan, of hetgeen als kiezerslijst bij eene verkiezing heeft gegolden, wel eene kiezerslijst is in den zin der wet. Aan de hoofdvereischten, door de wet gesteld, behoort zoodanige lijst te voldoen.

Eene definitie van kiezerslijst geeft de wet niet. Zij zegt ook niet met zooveel woorden aan welke vereischten in elk geval eene lijst moet beantwoorden om kiezerslijst te zijn.

Maar zij geeft voorschriften omtrent de zamenstelling en behandeling daarvan. Op eenige dier voorschriften vestigt de Commissie voor het tegenwoordige geval bijzonder de aandacht.

Het eerste voorschrift is dat van art. 6 der kieswet. Volgens die bepaling moeten in elke gemeente worden opgemaakt drie kiezerslijsten: ééne afzonderlijk voor de Tweede Kamer, ééne afzonderlijk voor de Provinciale Staten en ééne voor den Gemeenteraad. Die nog twijfelt aan den eisch van afzonderlijkheid, zal zich wel overtuigd gevoelen als hij, om niet te spreken van de kiezerslijsten voor den Gemeenteraad, let op de artt. 32 en 44 der kieswet en bedenkt, dat krachtens art. 1, alinea 2, niet alle kiezers voor de Tweede Kamer zijn kiezers voor de Provinciale Staten. De bepaling is van veel belang, omdat ze bevordert de volledigheid van elk der drie kiescollegiën en waarborgt tegen grootere uitbreiding dan geoorloofd is. Bij de zamenstelling der kieswet werd hierop nadrukkelijk gewezen. Men kan derhalve niet aannemen, dat er eene kiezerslijst in den zin der wet voor de Tweede Kamer is, als er niets is, dat daarop gelijkt, dan eene lijst, opgemaakt voor de Tweede Kamer en de Provinciale Staten gezamenlijk. Daarop

toch zijn uit den aard niet gebragt de personen, bevoegd om kiezer voor de Tweede Kamer te zijn, indien zij niet tevens in zich vereenigen hetgeen vereischt wordt om kiezer te zijn voor de Provinciale Staten.

Vervolgens wijst de Commissie op art. 9 der wet, waarop bij uitsluiting in de bezwaarschriften tegen de verkiezing een beroep wordt gedaan. Volgens dit artikel, dat de voorschriften omtrent den inhoud der lijsten bevat, moet daarop de in den kiezer *gevorderde* aanslag worden uitgedrukt. Het voorschrift is stellig. Maar welk is daarvan het gewigt? Die aanslag is ook bekend door de wet, en om die reden zou, gelijk ook in een adres aan de Kamer is beweerd, welligt aan dit voorschrift geen overwegende kracht moeten worden toegekend. Toch mag aan de andere zijde niet worden uit het oog verloren, dat afgescheiden nog van het belang der vermelding voor hen, aan wie de wet indiening van bezwaarschriften toelaat, de juiste vermelding van den gevorderden aanslag dien aanslag bij de samenstelling der lijst onder het oog van het bestuur brengt en dus bijdraagt om uit dat oogpunt den voor elken kiezer gevorderden aanslag binnen de voorschriften der wet te houden en om niet door hiervan af te wijken in een fout, misschien in eene verzameling van fouten, te vervallen.

Volgens art. 10 der kieswet worden de lijsten vastgesteld door burgemeester en wethouders vóór den 15den Maart. Die vaststelling is niet voorloopig, maar voor goed. Eene nadere vaststelling kan de wet niet. Zij kent slechts *verbetering* naar aanleiding van bezwaarschriften door den gemeenteraad (art. 14), *wijziging* door den regter (art. 30), *sluiting* der lijsten door den burgemeester (art. 31). Dus burgemeester en wethouders kunnen na eene eerste vaststelling niet ten tweeden male of nader vaststellen, veel minder bij een tweede of nadere vaststelling ambtshalve verandering in de lijsten maken.

Art. 31 bepaalt, dat de burgemeester de lijsten sluit, ze op nieuw doet aanplakken en op de secretarie ter zage leggen, en dat hij zorgt, dat van dit een en ander openbare kennisgeving geschiede. Wie de kennisgeving moet doen wordt dus in het midden gelaten, maar het is de burgemeester en niemand anders, die de lijst moet sluiten. In eene sluiting door het collegie van burgemeester en wethouders is niet begrepen de sluiting door den burgemeester alleen, omdat in het collegie de burgemeester kan oversteemd worden. De kennisgeving, in art. 31 voorgeschreven, heeft wel niet zoo groot gewigt als die van art. 10, maar is toch stellig door de wet voorgeschreven, en dus moet het er voor gehouden worden, dat het gezag, hetwelk er zich mede belast, die zal doen in den geheelen omvang, waarin het moet en het kan.

Volgens de artt. 33 en 35 der wet blijven de gesloten kiezerslijsten voortdurend van kracht, behoudens de wijzigingen daarin ten gevolge van regterlijke uitspraken, of bij herziening, te brengen. Bij die herziening worden geschrapt onder anderen zij, die daarop verkeerdelijk zijn gebragt. De wet erkent dus als van kracht eene kiezerslijst, waarin personen ten onregte als bevoegde kiezers opgenomen. Maar de wet zegt niet, dat, in weerwil van alle gebreken, eene lijst, door burgemeester en wethouders opgemaakt met de bedoeling om als kiezerslijst te gelden, eene kiezerslijst in den zin der wet is.

Onder de leiding van al de vermelde wetsbepalingen en lettende op de aan het licht gekomen feiten kan de Commissie niet aannemen, dat de in deze zaak overgelegde kiezerslijst eene voor deze verkiezing noodige kiezerslijst, d. w. z. eene kiezerslijst voor de Tweede Kamer is in den zin der wet. Daarbij zijn verscheiden misslagen begaan, die voor geen herstel volgens de artt. 12 en volgende vatbaar waren.

1°. De overgelegde en bij de verkiezing gebruikte lijst is geene lijst afzonderlijk van de kiezers voor de Tweede Kamer, maar eene lijst van de kiezers voor de Tweede Kamer en de Provinciale Staten te zamen, hetgeen in strijd is met den stelligen wil des wetgevers en voor den kring van kiezers der Tweede Kamer een bijzonder gevaar oplevert, dat namelijk van eenigen buiten dien kring te laten blijven, die behoorden er in opgenomen te worden;

2°. Op de lijst is de in den kiezer gevorderde aanslag anders en wel lager dan volgens de wet behoort uitgedrukt, en dus niet uitgedrukt de in de wet bedoelde aanslag. Daardoor zijn op de lijst gebragt eenige personen, die niet al de vereischten om kiezer te zijn in zich vereenigen, en al moge de wet partijen middelen van herstel aan de hand hebben gedaan, er is begaan eene fout van beginsel bij het opmaken, bron van detailfouten, waarvan vooraf het getal niet te bepalen is.

3°. Burgemeester en wethouders zijn bij de voorhanden lijst hunne bevoegdheid te buiten gegaan, door de lijst den 4den April nog eens nader *vast te stellen* en door die te *sluiten*. Het laatste is bij de wet aan den burgemeester, en aan hem alléén opgedragen. Het eerste vermogt niemand. Na de vaststelling op 14 Maart mochten geene wijzigingen meer in de lijst zijn gebragt dan krachtens besluit van den gemeenteraad of bij regterlijke uitspraak in de gevallen, door de wet genoemd. Of de verandering, die in de kiezerslijst, blijkens haar inhoud, gebragt is, vóór of bij de vaststelling op 14 Maart of vóór of op 4 April heeft plaats gehad, blijkt niet, en kan ook bij gemis van notulen van het verhandelde in de vergadering van burgemeester en wethouders niet uit officiele stukken blijken.

Zielaar drie fouten der overgelegde lijst elk van groot en schier overwegend gewigt. Maar er is meer. Burgemeester en wethouders hebben van die lijst in April openbare kennisgeving gedaan niet als van eene lijst voor de Tweede Kamer en de Provinciale Staten gezamenlijk, waarvoor zij schijnt te zijn opgemaakt, maar als van eene lijst voor de Provinciale Staten. Zij zelve dus schijnen ze bij de kennisgeving van April niet als lijst voor de Tweede Kamer te erkennen. Waarom? Dit blijkt niet, maar zeker is het, dat zij in het stuk alleen spreken van eene kiezerslijst voor de Provinciale Staten.

Welligt zou men — al bestond hieromtrent bij de Commissie geene eenstemmigheid — niettegenstaande de fouten hiervoor onder 2°. en 3°. aangewezen, zoo namelijk deze fouten elk op zich zelf stonden, in de overgelegde lijst eene kiezerslijst in den zin der wet blijven zien. Doch de fout, onder 1°. aangewezen, het niet zijn eener lijst afzonderlijk voor de Tweede Kamer, fout van uiterlijken vorm en fout van invloed op den inhoud te gelijk, fout tegen de stellige bepaling der wet, fout onherstelbaar door wien ook, zoolang het stuk als lijst bestaat, fout nog versterkt door de omstandigheid, dat zij, die de lijst in Maart hadden opgemaakt, zelve in April ze niet meer als kiezerslijst voor de Tweede Kamer erkenden, die fout inzonderheid heeft de Commissie belet de aanwezige lijst als eene kiezerslijst voor de Tweede Kamer in den zin der wet aan te nemen.

Er was dus, naar het oordeel der Commissie, te Harmelen geene kiezerslijst van 1879 in den zin der wet.

Derhalve hebben te Harmelen bij de verkiezing, waarover thans moet beslist worden, medegestemd zonder daartoe gerechtigd te zijn, volgens de meening, in de bezwaarschriften ontwikkeld en ook in de Commissie gedeeld, 80, volgens eene opvatting, in de Commissie eveneens besproken, minder dan 80, maar in elk geval minstens 7, en waarschijnlijk meer dan 7 personen; — en dit, terwijl de verkregene meerderheid slechts is vijf stemmen.

De onwettigheid, die bij de tot stand koming der kiezerslijst begaan is, heeft dus op de verkregen meerderheid van invloed kunnen zijn, waarom de verkiezing die in het kiesdistrict Utrecht heeft plaats gehad, als niet geldig moet worden beschouwd.

Op grond van een en ander heeft de Commissie de eer te adviseren, dat de Kamer besluite den heer Mr. M. W. baron DU TOUR VAN BELLINCHAVE niet als lid toe te laten.

Vastgesteld den 3den October 1879.

VAN TIENHOVEN.

SCHAGEN VAN LEEUWEN.

LUYBEN.